

Mistr a Markétka v DPB: Mystérium lásky a víry vzdorujících moci

vydáno: 17.6.2019, Milan Líčka, i-divadlo.cz

Poslední hra sezóny znamenala pro DPB velkou výzvu, MISTR A MARKÉTKA Michaila Bulgakova patří mezi nejvýznamnější, ale také nejsložitější ruské romány minulého století. Dramatizaci předlohy zpracovala Kateřina Menclerová pro režiséra Alexandra Minajeva. Výsledek předčil očekávání a je zároveň vyvrcholením práce umělecké šéfky a dramaturgyně před jejich odchodem z angažmá v DPB. Premiéra inscenace byla 10. května.

V románu se pojí lyrika s psychologismem, satirická komedie s tragédií s katarzí, prolíná se tu reálné, fantazijní a mýtické. Do dění z meziválečné Moskvy zasahují nadpřirozené síly v podobě mága-d'ábla a jeho družiny, narušují totalitu byrokracie a strachu, vyvažují síly dobra a zla, trestají a odměňují. Paralelně s osudy Markétky a spisovatele jí nazývaného Mistrem se odvíjí příběh Piláta a Krista, který je tématem Mistrova díla. Adaptace je věrná duchu předlohy a průběhu děje, přebírá i znění dialogů, ze 32 kapitol vytváří 18 obrazů. Jedinou výjimkou je přesun scény ukřižování z poloviny románového textu na závěr, což dává hře významově silné vyznění. Jakési odlehčení tvoří několik doplněných dialogů vztahujících se k místu inscenace.

Scéna Lucie Labajové je orientována neobvykle, podél delší stěny sálu, hraje se na vyvýšeném molu. Proměny místa děje se řeší změnou pozadí pomocí z boku přisunovaných a navzájem spojených "budek", jejichž výbava znázorňuje dané prostředí. V závěru hry je využito i původní divadelní jeviště. Kostýmy navržené Davidem Janoškem sledují expresivní ladění inscenace a odlišují charakter postav různých dob a původu. Hudba Ivana Achera podkresluje atmosféru děje vážnými, lehkými i tanečními pasážemi. K "rozhybané" inscenaci přispěla pohybová spolupráce Ladislavy Košíkové, magii a kouzla herce perfektně naučil Jaroslav Tovaryš.

Ve hře se čtyřmi desítkami postav se uplatnil celý soubor, někteří herci jich museli vytvořit několik. Nejvýraznější postavou je vůdce d'ábelské smečky mág Woland Norberta Lichého, náladový, přátelský i hrozivý, s nenucenou lehkostí hlasu i gesta ovládá nejen své podřízené, ale i lidi jako mefistofelský svůdce využívající slabosti charakterů. (Je to on, kdo pronese okřídlenou větu, že rukopisy neshoří...) Jeho pravou rukou je Korovjev, v podání Ondřeje Bretta sebevědomý organizátor veškerého dění, hrozivou a uhrančivě mocnou figurou je Azazelo Michala Sedláčka. Kocour Kňour Jakuba Burýška jen tropí lumpárny a krvelačná upírka Hela Magdaleny Tkačíkové stojí stále po boku Wolanda.

Titulní role, tedy ty lidské bytosti, které obstojí ve zkoušce charakteru, ztělesnili Lukáš Melník a Pavla Gajdošíková. Melníkův Mistr je pod tlakem doby, mužný i slabý zároveň, plný pochyb o svém díle, ale díky němu -a pomoci Markétky- míří k nesmrtelnosti. Markétka Gajdošíkové je jediná, kdo ho obdivuje, nesmiřitelná vůči jeho nepřátelům, plná ženské vroucnosti, oddanosti a ochoty podstoupit vše pro jeho spásu. Mistrova důvěrníka v ponížení, básníka Bezprizorného, ztělesnil Vojtěch Johaník. (Ve hře má další roli, Kaifáše. Také Melník má menší role Kristova učedníka Matouše Léviho a Pilátova tajemníka).

V paralelní dějové linii se odvíjí biblický příběh Ježíše a Piláta Pontského. Ježíše, který tu je pod jménem Ješua Ha-Nocri, ztvárnil Vojtěch Říha jako chlapeckého, ale svou pravdou jistého

spasitele, odevzdaně mířícího ke svému obětování. Piláta pojal Milan Cimerák v celé protikladnosti, jako muže obtíženého funkcí, jehož později nekonečně mučí výčitky svědomí.

Další desítky postav ztělesňují lidské hemžení, dobové panoptikum. Z výrazných kreací jmenujme Dušana Urbana jako namyšleného šéfa literární organizace Berlioze a pak užvaněného konferenciéra kabaretu Žorže. Kateřina Krejčí mužně vystihla roli psychiatra Stravinského a ředitele Rímského, Marcela Čapková úlohu administrátora a zdravotnice, básník Bosý Marcely Harokové uhrane žhoucím pohledem a mimikou. Svéráznou komikou pobaví Markéta Matulová jako pošťačka ve věčném poklusu, s Lenkou Kučerovou tvoří směšné dvojice cvičenkyň s kruhy a tělnatých baletek.

Alexandr Minajev je režisér typicky ruského ražení, tedy silné exprese, vášnivých a trýznivých citů, nespoutané imaginace, ale i výrazné nadsázky, je mu blízká gogolovská satira. Především však dovede strhnout herce k intenzivnímu výkonu. V inscenaci vytváří magickou realitu s oslnivou podmanivostí, lehkou rukou diriguje přechody od psychologického pojetí scén do groteskního, od reflexe a vášně po tanec, kabaret a varieté. Vdechl hře rytmus a spád omamující smysly tak, že nepozorovaně uplynou tři hodiny zaplněné dějem zpestřeným efektními výstupy, kouzly, triky i lety vzduchem. V tomto smyslu jde o inscenaci přelomovou, jejíž komplexní pojetí a působivost bude výzvou pro následníky.

Inscenace potvrdila sílu archetypů, motivu Kristovského a Faustovského, jejichž platnost je univerzální. Bez jakýchkoli aktualizací tak MISTR A MARKÉTKA vypovídá o dnešku, nejistotách a slabostech lidí, o boji dobra a zla, morálky a nemorálnosti, víry a lásky překonávající beznaděj a lhostejnost.